

Het Hofje van Bakenes ademt weer...

Dat is de titel van de film die John van der Wal in samenwerking met de Hofjeskrant maakte in opdracht van het bestuur van het hofje. Het geeft een goed inkijkje in een traditionele manier van stucen en voegen, namelijk met kalkmortel.

Restauratie-aannemer Pim van Zalingen zei het al in 2013: ‘Een stuc laag van cement op de muren is als een doods kleed, daarmee zijn monumenten ten dode opgeschreven.’ Op zijn advies werd toen als experiment voor de noordelijke buitenmuur gekozen voor kalkmortel. Echter, stucen met kalkmortel is een veel bewerkelijker methode.

Voordat met stucen kon worden begonnen moest eerst de cement-stuc laag er worden afgebikt. Vervolgens werden alle muren aan de binnenkant van het hofje gestukadoord met vier lagen kalkmortel. Ook werden door een meester-voeger de cementvoegen van een buitenmuur en van de schoorstenen uitgebikt en opnieuw met kalkmortel gevoegd.

Veel historische panden hebben last van vochtproblemen, ook hofjes. Een van de oorzaken is dat de buitenmuren met cementmortel zijn gestukadoord. Muren moeten echter kunnen ‘ademen’ en dat kan door ze te restaureren met kalkmortel. Kalkmortel laat het vocht verdampen en houdt zo de muur droog.

> De muren werden viermaal met kalkmortel gestukadoord

Meer hierover op pag. 3. De film over de vakkundig door aannemer Nieuwenhuizen BV uitgevoerde restauratie is te zien via de

website van de Haarlemse Hofjeskrant en het You Tube-kanaal 023tvonline.nl

De musea waren op Haarlems 775ste verjaardag gelukkig open. Zo viel voor burgemeester Jos Wienen nog eer te behalen. In Museum Haarlem kreeg ik de ruimte om hem mijn hofjesleporello te overhandigen. Acht hofjesfoto's met bij elke foto een dichtregel. Daarvoor had ik mijn leporolloed 'Haarlem en ik' mogen zingen, begeleid door Fons Stam en Eric J. Coolen. Een enorme eer, zeker voor een ongeofend

> Toneel in het Frans Loenenhofje

zanger als ik. In mijn zenuwen heette ik Bernt Schneiders welkom! De journalist van het Haarlems Dagblad schreef dat het des te hartverwarmender was. Natuurlijk komt het woord 'hofjes' ook in het liedje voor. Ik had alle bewoners op mijn dak gekregen als ik dat niet had gedaan.

Willem Brand

Hofjesbaby Benjamin

Haar oma Elisabeth Visser woonde twintig jaar in het Hofje Codde en van Beresteyn, Esther Visser woont inmiddels al bijna net zo lang in het Luthers Hofje. Op 23 juli 2020 heeft ze een zoontje gekregen, Benjamin, en woont ze er samen met hem.

‘Als rondreizend musicus en gast-docent is het wel een omschakeling, nu moet ik naast mijn werk ook opletten of hij wel genoeg drinkt en slaapt en nadenken over inenten en opvoeden.’

‘Het is wennen, maar heerlijk om wat meer thuis te zijn,’ zegt de kersverse moeder op een mooie zomerse dag in september. Esther Visser is normaal gesproken als barokvioliste regelmatig op tournee en werkt ook als gastdocent/onderzoeker in het buitenland. Door corona is dat helemaal tot stilstand gekomen. Dat kwam tij-

dens de zwangerschap eigenlijk goed uit, haar geplande verlof ging opeens een paar maanden eerder in. ‘Heel jammer dat ik Benjamin niet aan mijn oma kan laten zien, zij had hem vast prachtig gevonden, maar ze is al een paar jaar overleden.’

(Lees verder op pagina 2)

Aanloopkat

Op een dag was Trui gewoon komen aanlopen in Hofje In den Groenen Tuin. Hanneke had zich over haar ontfermd. Toen zij om gezondheidsredenen het hofje moest verlaten, maakte ze zich grote zorgen om de hofkat.

Wat te doen als er een kat aan komt lopen en nooit meer weg gaat? Eigenlijk waren alle hofdames van Trui gecharmeerd behalve Michaëla. Ik ben niet zo'n beestenmens, zegt ze zelf. En toch was zij het die na de verhuizing van Hanneke wekenlang voor Trui zorgde. Via een oproep op de buurtapp kwam er een reactie van de koster van de Waalse Kerk. Cees Varkevisser had wel interesse. Een tijdje kwam hij trouw twee keer per dag langs om Trui aan hem te laten wennen. Michaëla: ‘Trui is nu bij hem. Zij mocht de eerste tijd niet naar buiten, maar had een hele kerk om in rond te lopen. Een gezegende plek voor onze aanloopkat.’

Esthers beroepen passen als puzzelstukjes in elkaar

foto John van der Wal

Op haar negentiende repeteerde Esther Visser bij een bevriende pianist in Haarlem en wel in het huis waar ze nu woont! Toen hij naar New York emigreerde, kon zij het hofhuisje huren. Ze woont er nog steeds. 'Een ideale plek om viool te studeren. Links staat een schuur, rechts zit er nog een kamer naar haar buurvrouw Miranda tussen.' Het is een heerlijk hoekhuis dat Esther in de loop van de jaren naar haar zin heeft weten in te richten. Beneden liet ze een mooie houten vloer leggen en een meubelmaker een kast op maat maken. Boven maakte hij een schuifkast.

Esther heeft naast vioolspelen meer noten op haar zang. Ze heeft twee gastdocentschappen op conservatoria en helpt als lerares Alexander Techniek musici en topsporters van pijnklachten in nek en schouders af. Al vijf jaar runt ze een mooie praktijk aan de Bakenessergracht (zie www.free-up.nl). 'Als eerstejaars student aan het conservatorium in Amsterdam zag ik mensen met een blij gezicht een lokaal uitkomen. Ze kregen les in Alexander Techniek. Na een proefles was ik om.'

Authentiek en pijnvrij

'Het draait allemaal om het goed gebruik van je lichaam en je geest, het "aansturen van jezelf" zou je kunnen zeggen,' doceert Esther. 'De techniek is ook heel nuttig voor mensen met andere beroepen dan muziek en sport. Wie zijn nek en schouders teveel aanspannt, krijgt last van spieren en gewrichten. Je kunt leren om jezelf via je ge-

dachten zo aan te sturen dat dit niet gebeurt. Iedereen met rug- of nekklachten is hierbij gebaat en hofjesbewoners zijn van harte welkom in haar praktijk. Na het conservatorium deed ze een driejarige voltijdopleiding tot lerares Alexander Techniek om dit zelf te kunnen doceren. Als violiste specialiseerde ze zich in de barok en leerde ze haar viool bespelen zonder schoudersteun en kinhouder, net zoals violisten het vroeger deden. Wie de viool niet onder zijn kin klemt, maar laat rusten op het sleutelbeen, houdt zijn ellebogen vanzelf op één lijn, doet Esther voor. Dit klopt precies met de principes uit de Alexander Techniek. Haar verschillende beroepen passen als puzzelstukjes in elkaar.

Beurs om te promoveren

Bijzonder is dat ze in 2019 een beurs van € 45.000 heeft gewonnen om aan de Universiteit van Canterbury (UK) te pro-

moveren op die 'vergeten' viooltechniek, specifiek uit de jaren 1780-1820. Ze ontdekte dat deze manier van spelen veel invloed heeft op de articulatie van muziek uit die tijd. 'Als je nek vrij is, klinkt het instrument mooier en kom je vanzelf dicht bij hoe de muziek in die tijd werd uitgevoerd. Bovendien is het gezonder voor je lichaam en helpt het blessures te voorkomen.' Zo bestudeert ze leerboeken van 18de en 19de

sen die het willen leren, ook van een vrouw van 75 die de vlinderslag wilde leren. Dat kan ze nu door de armen boven water naar voren te brengen en niet onder water zoals de topzwemmers dat al jaren gewend zijn. Het gaat iets minder snel, maar is veel gezonder voor je rug en lang vol te houden. We hebben allemaal schoolslag geleerd waarbij we ons hoofd voortdurend op moeten tillen, dat is super slecht voor je nek.

foto Esther Visser

eeuwse vioolleraars, zoals de vader van Amadeus Mozart. Hun tips wil ze omzetten in wetenschappelijk bewijs. 'Waar het om gaat is de muziek authentiek en met minder pijnklachten uit te voeren.'

Als een dolfijn

Esther past de principes uit de Alexander Techniek ook toe op zwemmen en heeft zwemschool 'Swim in Balance' opgericht. Hier kunnen volwassenen in zesweekse cursussen op een gezonde en efficiënte manier bijvoorbeeld de borstcrawl leren zwemmen (zie www.swiminbalance.nl). Haar school bewees een gat in de markt te zijn. Esther heeft inmiddels zes collega-docenten opgeleid en er zijn leslocaties in Amsterdam, Utrecht en Zandvoort. 'Ik kreeg honderden aanmeldingen van men-

Wat mijn docenten en ik je leren is om je hoofd te laten leiden, steeds onder water te gaan en als een dolfijn te zwemmen.'

Benjamin Nicolai

'Ik ben heel bewust solomoeder geworden. Omdat ik afgelopen tijd geen geschikte partner had en wel een sterke kinderwens, heb ik gekozen voor een niet-anonieme donor uit Denemarken. Benjamins tweede naam is daarom Nicolai, een naam die veel voorkomt in Denemarken, als verwijzing naar zijn afkomst. Hij brengt de gemiddelde leeftijd in het hofje flink omlaag en heeft ook aardig wat oma's in het naburige Frans Loenenhofje,' zegt Esther met een glimlach. 'Ik geloof dat Benjamin de wereld iets moois kan geven en ik kan niet wachten tot hij hier rondtartelt op het hofje.'

foto Esther Visser

Make-over in Hofje In den Groenen Tuin

Bijna zestigduizend euro kost het opknappen van één huisje in Hofje In den Groenen Tuin. Maar het resultaat is er dan ook naar: vloer en dak zijn geïsoleerd, er is een nieuwe badkamer en een keukentje met inductieplaat en afzuigkap. Ook zijn de plafonds en muren gestuct en is al het houtwerk knap in de verf gestoken.

In 2020 kwamen er drie huisjes in het hofje vrij. Voor het bestuur reden om de renovatiebezem er doorheen te halen. Regent Jan Willemink die de renovatie begeleidde, neemt eind september een kijkje als in het meest uitgewoende huisje de schilders de laatste streken zetten. Willemink is vooral in zijn sas met de aanpassingen op de eerste verdieping.

Ruimte erbij

Willemink: 'Meestal verlies je ruimte als je gaat isoleren, hier hebben we ruimte gewonnen. Dat komt doordat we het verlaagde plafond hebben weggehaald, er is nu weer een authentiek balkenplafond. De badkamer is zo'n veertig centimeter in de lengte vergroot en zit tegen de trap aan.

> Schilderwerk door C. den Hollander

Hierdoor kan de nieuwe bewoonster er een wasmachine plaatsen. Tegenover het zwevende toilet zit de wastafel, die eerst in de slaapkamer zat.'

Beneden is onder de bestaande houten vloer isolatie aangebracht. Het raam is voorzien van 'monumentenglas', wat dik-

ker is en beter isoleert. Willemink: 'We hebben niet gekozen voor achterzetramen, dan maak je het huisje kleiner. Ook het huisje hiernaast krijgt een volledige make-over. Het derde huisje krijgt een nieuwe vloer en nieuwe keuken, de bestaande badkamer is nog dik in orde.'

Vernieuwen en isoleren van het dak

Begin 2022 staan isolatie en vernieuwing van het dak van het hoofdgebouw gepland. Dat isoleren gebeurt van buiten, terwijl dat bij de huisjes van binnenuit gebeurde. Willemink: 'De leiddekker adviseerde zes van de tien dak-schilden te vernieuwen. Toen hebben wij gezegd: we pakken het dak in één keer aan. Peter Rutten gaat voor ons de omgevingsvergunning aanvragen. Wat daar-

voor nodig is, zijn bouwtekeningen van de oude en nieuwe situatie. Door de isolatie moeten de aansluitingen op de goten worden aangepast. Als de vergunning ter visie bij de omgevingsdienst van afdeling erfgoed ligt, gaan we een subsidieaanvraag doen bij de Provincie. Dat kan tussen juni en augustus 2021. De honorering komt hopelijk in december. Dan kunnen de werkzaamheden in januari 2022 starten.'

En de coronapandemie duurt nog voort ...

Schreef ik in mijn column voor het lentenummer 2020 nog dat wij sinds een aantal weken in de greep zijn van de coronacrisis, nu tegen de jaarwisseling van 2020 en 2021 zijn wij tot teleurstelling van velen nog steeds in de greep van datzelfde virus en inmiddels al weer teruggevoerd in een tweede lockdown, waarbij een groot deel van het openbare leven opnieuw tot stilstand is gekomen.

Ook in onze hofjes is het weer stil geworden. Na een nazomer en herfst waarbij langzaam maar zeker meer mogelijk leek, is het nu weer een kwestie van afstand houden, zo weinig mogelijk fysiek contact met anderen en thuis blijven. Omdat een groot deel van de bewoners van onze hofjes meer dan gemiddeld tot de risicocategorie voor een eventuele besmetting behoort, is een aantal hofjes zelfs volledig op slot gegaan voor externe bezoekers en toeristen.

En intussen kijken wij allemaal reikhalzend uit naar het voorjaar van 2021 en het coronavaccin dat ons bescherming zou moeten bieden tegen de gevolgen van het virus. Met u kijk ook ik hiernaar uit en hoop ik dat de vaccinatie ons mag brengen wat wij zo graag terug willen hebben, namelijk ruimte voor onderling contact, aandacht voor elkaar, het bieden van hulp en ondersteuning daar waar nodig en het weer gastvrij kunnen ontvangen van bezoekers en dagjesmensen aan onze prachtige hofjes.

Ondertussen maken een aantal hofjesbesturen van de nood een deugd en wordt er hier en daar driftig verbouwd en gerestaureerd. Maar ook buiten de coronacrisis om zijn veel van onze hofjesbesturen in het kader van hun meerjarige onderhoudsplan al weer druk bezig met groot onderhoud van hun hofjescomplexen. In dit interessante nummer van de Hofjeskrant wordt een aantal van deze projecten nader belicht. Zonder degelijk onderhoud en restauratie kan er immers geen sprake zijn van een verantwoord beheer en behoud van ons kostbare hofjeserfgoed.

Ik wens u allen, bewoners, regenten, bestuurders en andere betrokkenen bij onze Haarlemse hofjes een voorspoedig, maar bovenal gezond nieuwjaar 2021 toe. Blijf voorzichtig en houd u aan de regels en voorschriften van onze regering, het RIVM en de GGD. En ik herhaal het nog maar een keer: let een beetje op elkaar!!

Lieuwe Zoodtsma,

voorzitter Stichting Haarlemse Hofjes en bestuurder/regent van het Luthers Hofje

De erfenis van restauratie-aannemer Pim van Zalingen

Met een vochtmeter is toen door architect en verduurzamingsadviseur Peter Rutten om de zoveel tijd het vochtgehalte van de gemetselde muur gemeten. Het vochtgehalte bleek erg hoog.

Vochtproblemen

Veel historische panden hebben last van vochtproblemen, ook hofjes. Een van de oorzaken is dat de buitenmuren met cementmortel zijn gestuct. Muren moeten echter kunnen 'ademen' en dat kan door ze te restaureren met kalkmortel. Kalkmortel laat het vocht verdampen en houdt zo de muur droog.

Peter Rutten, betrokken bij de restauratie van het Hofje van Bakenes: 'Buitenmuren werden tijdens restauraties in de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw regelmatig met cementmortel gestuct. De aankoop en het verwerken van cement-

mortel is goedkoper dan restaureren met kalkmortel. Vaak werden, tot overmaat van ramp, de muren na het stuken met niet-ademende verf geschilderd. Zo ook hier. Als het vocht niet weg kan tast het van binnenuit de eensteensmuur aan. Dat kan ook zijn weerslag hebben op balken en vloeren; vochtig hout wordt gevoelig voor aantasting door schimmels. Dat heeft weer effect op het leefklimaat.'

Op dinsdag 9 juni 2020 is Pim van Zalingen na een lang ziekbed overleden. Een paar weken voor zijn dood zijn er op Pims advies in het Hofje van Bakenes proefstroken verwijderd van een muur die met cement gestuct was. Dit als voorbereiding op de restauratie, die in het najaar door Nieuwenhuizen BV werd uitgevoerd.

> Boom Stukadoors aan het werk

Viermaal stucen

De eeuwenoude techniek van stucen en metselen met kalkmortel wordt daarom steeds meer toegepast bij restauraties van monumenten. Door de ademende kalklaag wordt vocht op natuurlijke wijze van binnen naar buiten vervoerd. Nadat in het Hofje van Bakenes eerst het cement eraf was gebikt, werden de stenen natgesproeid om de aangegroeide zoutkristallen er met een harde bezem af te kunnen borstelen. Daarna kon het stucen beginnen. De muren werden in vier lagen van kalkmortel voorzien. Secuur werk, uitgevoerd door Boom stukadoors. Vier keer stucen was nodig om de kalkmortel te laten hechten. Want: 'Als je het er te dik opsmeert, valt 't eraf.'

Ook de fundering is hier en daar onder het maaiveld gestuct. Als extra maatregel om vocht tegen de houden is er folie tegen de fundering geplaatst.

Kalkvoeg

Tegelijk met het stucwerk in het hofje werden de oostelijke eensteens-buitenmuur

en de schoorstenen van een kalkvoeg voorzien. De cementvoeg werd zoveel mogelijk uitgehakt. Opzichter Pieter van der Ham: 'De cementvoeg had nog een nadeel. Niet de voeg maar de stenen werden de zwakste schakel! Aangezien vocht niet door de voeg weg kon trok het in de stenen, die zetten dan uit. Door warmte krompen ze weer. Het uitzetten en krimpen maakte ze broos. We moesten te broze steentjes verwijderen. 'Nieuwe' steentjes van een oude molen werden ingeboet door meestervoeger Richards Bartelds. Met een ademende kalkvoeg!'

Beide restauraties werden tegelijkertijd uitgevoerd, om de bewoonsters niet te lang te belasten. Het hofje ziet er nu weer fraai uit en door de beter ademende muren is het leefklimaat voor de hofdames verbeterd. Pim van Zalingen kan postuum tevreden zijn.

> Meestervoeger Rochard Barelds

Schoonmaken is een vak

Veertien jaar al heeft Jeffrey de Neve (41) zijn eigen schoonmaakbedrijf. Tot zijn clientèle behoort al jaren het Hofje van Bakenes. Na de restauratie maakte hij samen met zijn collega's Addimel en Jordy al het houtwerk schoon. 'Op en rond de Bakenessergracht heb ik een hoop werk. Ik heb ook wat klanten in het Luthers Hofje en doe daar ook de bewassing van de ramen van de Lutherse kerk.' De Neve Facility is allround en doet naast glasbewassing van woningen en bedrijfspanden ook de reiniging van vloeren, terrassen en graffiti.

Meer weten? Ga naar:
schoonmaakbedrijfdeneve.nl

Mysterie tweede Willem ontrafeld!

Frans Hals maakte een portret 'ten voeten uit' van Willem van Heijthuijsen, stichter van het gelijknamige hofje. Het hangt in museum Alte Pinakothek in München. Ook schilderde hij Willem wippend op een stoel. Hiervan maakte hij twee identieke versies.

In het huis van Van Heijthuijsen aan de (nu Gedempte) Oude Gracht hing het grote portret in de ontvangstkamer en het origineel van het kleine portret met de stoel in een kamer erboven, een privé-ruimte.

Kopie bestemd voor de regentenkamer

Liesbeth De Belie, curator Hollandse schilderijen uit de 17de eeuw van het Museum van Schone Kunsten in Brussel: 'Na de dood van Willem in 1650 werd door de executeurs-testamentair, tevens de eerste regenten, aan Frans Hals gevraagd om een kopie te maken van het kleine portret, om een beeltenis van de oprichter in het hofje te kunnen hangen.'

Mysterie

Uit een oud kasboek blijkt dat Frans Hals in 1656 36 gulden ontving voor een schilderij. Lange tijd wist niemand voor welk schilderij deze factuur was, totdat historicus en Frans Hals-kenner Pieter Biesboer het mysterie oploste. De factuur bleek voor bovengenoemde kopie te zijn. Volgens Biesboer had Hals het origineel overgetrokken op doorzichtig papier. 'Hij spande dat op een nieuw paneel en prikte er met spelden gaatjes doorheen, zodat op het doek een "stippellijn" van de omtrek verscheen.'

Via Amsterdam naar Brussel

Op 22 april 1865 stond in het literaire tijdschrift de Nederlandsche Spectator een levendig verslag van het bezoek van schrijver-redacteur Carel Vosmaer aan het Hofje van Heijthuijsen aan de Kleine Houtweg. Hij trof daar staand op een stoel deze bijzondere kopie aan.

Een vriendelijk oud vrouwtje gaf hem de sleutel van de regentenkamer. 'Daar hangt hij, die goede man. Wat heeft hij trouw voor ons gezorgd, wat zou er anders van mij geworden zijn,' citeert Vosmaer

haar. Op de lijst las hij: 'Willem van Heijthuijsen, op 6 juli 1650', de datum van zijn overlijden.

Dat schilderij was de gelijke van een schilderij (het origineel!) dat in een galerie in Bienen hing, schrijft Vosmaer. In 1868, drie jaar na dit artikel, verscheen de kostbare kopie uit het hofje ineens in de kunstzaal Arti et Amicitia te Amsterdam. En twee jaar later belandde het via een kunsthandelaar in het Museum van Schone Kunsten te Brussel, aangekocht voor 17.000 francs. Weer een Frans Hals uit Nederland verdwenen...

19de eeuwse kopie

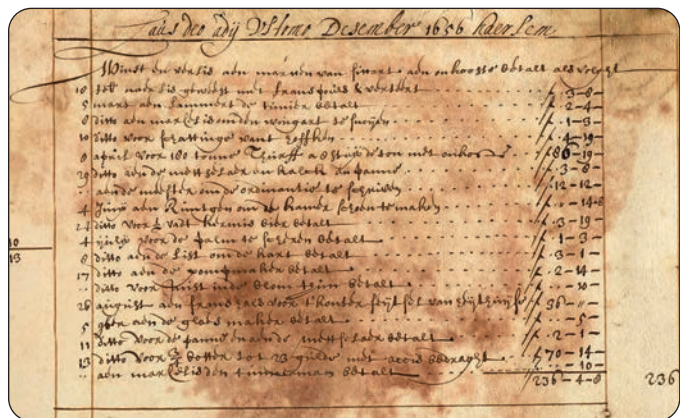
In de Spectator van 16 juli 1870 blikt Carel Vosmaer terug op deze geschiedenis. Zijn stuk uit 1865 had de kunsthandel de weg gewezen naar een plek waar nog een schilderij van Frans Hals te vinden was. Verschillende malen werd hij door handela-

ren benaderd om hulp bij het contactleggen met de regenten. 'Echter', zo schrijft hij, 'ik wilde niet helpen ons land van een schat te doen beroven'. Helaas, ook zonder zijn medewerking wist de handel er dus de hand op te leggen.

Het oorspronkelijke werk uit 1634 ging op een veiling bij Sotheby's in 2009 weg voor negen miljoen euro.

> Het origineel geschilderd in 1634

> Het eerste kasboek met de vermelding van de betaling aan Frans Hals voor de kopie (36 gulden), Noord-Hollands Archief

Loopgraaf in een oase

De verduurzaming van woningen gaat ook aan ons Bakeneserhofje niet voorbij. Gelukkig! Naast een proef met raamfolie, renovatie van de schoorstenen en het opnieuw voegen van de buitenmuren, is in acht weken de gevelbekleding aangepakt. De cementen stuclaag is vervangen door een beter ventilerende bekleding met kalkmortel.

Omdat het verwijderen van die cementlaag gepaard ging met herrie was ik de eerste week gevlucht naar een fijn vakantiehuis in Zeeland. Daar werd ik door de andere hofdames op de

hoogte gehouden van de vorderingen. Waar normaliter in de vroege ochtenden een aangename stilte met slechts vogelgeluiden overheerst, werden zij dagelijks verrast door een ploeg bouwvakkers. De bouwgeluiden kwamen van alle kanten: van de grond, van het dak en van de buitenmuren. Het fijne sloopwerk werd gedaan met het, zoals de mannen dat noemen, nerveuze drillboortje. Het prikkelde inderdaad onze zenuwen!

Onze zorgvuldig onderhouden binnentuin

werd inmiddels bevolkt door zakken puin, gereedschap, bakken met aangemaakte kalkmortel, stukken zeil en noest werken-de stukadoors. Die laatsten droegen wij overigens op handen. De afwerking van de kalklaag is een waar kunstwerkje!

Aan het eind van de derde week werden de 'loopgraven' aangelegd, een sleuf in de grond langs de gevels, ter voorbereiding van de extra bescherming tegen opkruipend vocht. Belangrijk voor behoud van dit monument en hopelijk ook goed voor de werking van onze gewrichten. In

het weekend was de tuin weer van ons! Er werd geveegd, gelapt en wasjes gedraaid in de centrale wasruimte. Ervaringen werden uitgewisseld en de veerkracht van sommigen van ons werd opgeschroefd door bemoedigende

en relativerende woorden. *Yes we can!* Eind november was de klus geklaard. Ramen, kozijnen, deuren, regenpijpen, buitenverlichting en dakgoten werden gereinigd door onze onvolprezen glazenwassers. De tuinmannen maakten de tuin winterklaar en wij zetten onze planten weer terug voor de gevels van onze huisjes. We genieten weer van onze historische oase!

Josje, Hofje van Bakenes

> V.l.n.r. Anna Paternotte, Gonda Koster en Ann Demeester, foto Wilco Verbeek

'Dat hebben we mooi te danken aan de goede relatie die onze hofjesstichter Willem van Heijthuijsen in de 17de eeuw heeft opgebouwd met Frans Hals. Hij heeft zich twee keer door Frans Hals laten portretteren,' zei Gonda Koster, voorzitter van het college van regenten. Koster: 'In 1636 maakte textielkoopman Willem al zijn testament, waarin staat dat er twee hofjes gebouwd moesten worden, in Weert en Haarlem. Aanleiding was een pandemie, aan de pest zou een kwart van de bevolking overlijden.'

De bewoners en regenten waardeerden het bijzondere uitje, dat met strikte inachtneming van de regels verliep. Met mondkapje op bewonderde men de tijde-

lijke aanwinst in de schutterszaal. Het schuttersstuk van de Amsterdamse 'Magere Compagnie' is een topstuk waar Frans Hals drie jaar aan werkte, maar wat hij niet afmaakte. Dat deed Pieter Codde.

'Beide portretten van Willem behoren helaas niet toe aan dit museum,' zei Ann Demeester. Ze vertrouwde de regenten en bewoners toe dat het Museum voor Schone Kunsten in Brussel onlangs vragen heeft gesteld over de portretten van Willem van Heijthuijsen. Demeester: 'Zij hebben vragen aan de regenten over het portret van Willem, maar wellicht voelen die zich opgelaten omdat de regenten van het hofje dat portret in de negentiende eeuw hebben verkocht.'

Vele levens is een rubriek waarin het levensverhaal van een hofbewoner wordt verteld. Deze keer in gesprek met Theo Smit, bewoner Gravinnehof.

Huisje Weltevree in de Gravinnehof

Na veertig jaar in Rotterdam gewoond en gewerkt te hebben, verhuisde Theo Smit (86) in 2012 terug naar de stad waar hij geboren en getogen is. 'Ik was de oudste van vijf kinderen. In de jaren dat ik terug ben, zijn tragisch genoeg mijn drie broers overleden. Elke week bezoek ik afwisselend een schoonzuster of mijn zus en zwager,' vertelt Theo in zijn gezellige woning in de Gravinnehof.

Theo, geboren in de Van 't Hoffstraat, ging op zijn zeventiende naar het klooster. Hij behoorde vijftien jaar tot de broeders van de Redemptoristen en werkte onder andere in Nijmegen als hulpkok, in Rotterdam als koster en in Recife (Brazilië) als medewerker in het pastoraat. 'Als ze ergens iemand nodig hadden, dan ging je.' Op zijn drieëndertigste brak een nieuwe periode aan. Na afscheid van het leven als broeder genomen te hebben, vestigde hij zich in Rotterdam.

Oude Westen

'Om vooruit te komen ging ik via de avondmulo naar de hbo-opleiding tot maatschappelijk werker. Overdag werkte ik als coördinator ouderen bij het dienstencentrum in de wijk Oude Westen. Een oude wijk die de gemeente eigenlijk wilde slopen. De actiegroep daar heeft dat tegen kunnen houden. Op de plek waar de Jozefkerk had gestaan, verrees later zorgcentrum De Leeuwenhoek. Als laatste was ik tien jaar bedrijfsmaatschappelijk werker op het stadhuis van Rotterdam. Na mijn pensioen werkte ik als vrijwilliger voor twee zorgcentra in Schiedbroek, waar ik met mijn man Bert woonde.'

Grote liefde

Theo moest Bert beloven dat hij na zijn dood naar Haarlem terug zou gaan. 'Hij was toen al te ziek om dat samen met mij te doen. Geloof je in God, vragen mensen soms. Ik ben nog

> Na een werkzaam leven in Rotterdam keerde Theo Smit terug naar Haarlem.

steeds katholiek, maar voel me verwant met Mariënborg, de vereniging van kritische katholieken. Bert en ik strenden tegen discriminatie van homoseksuelen. Jezus was een goed mens die mensen inspireerde, maar of hij nou de zoon van God was? Met die twijfel kan ik heel goed leven.'

Bavoschool

'In de oorlog zat ik op het koor van dr. Kat. Om de haverklap was er een dode en moest er in de Bavo kathedraal gezongen worden bij een requiem. Op een dag liep ik over het spoor naar de Bavoschool toen ik naast de school vier huizen in brand zag staan. Het bleek een represaille van de Duitsers voor de aanslag op NSB'er Fake Krist, die vanuit

onze school door het verzet was doodgeschoten. In februari 1945 zag ik de goederenwagons op het station Westergracht staan. Ze zaten vol Rotterdamse mannen die bij een razzia waren opgepakt. Kapelaan Koopman is nog met die mannen mee naar Duitsland gegaan.'

Bewonerscommissie

In de Gravinnehof is het prettig wonen. Samen met twee dames zit Theo in de bewonerscommissie. Voor corona was er elke week een vrijdagmiddagborrel in de tuin-kamer op de begane grond. Theo: 'Iedereen neemt dan zijn eigen drankje mee. Soms aten we ook een warme maaltijd met elkaar.' Theo wandelt elke dag, daar valt ook boodschappen doen onder. Verder leest hij veel.

Bijzonder is toch wel hoe hij na anderhalf jaar op de wachtlijst te hebben gestaan in 2012 aan de woning kwam. Regentes Marie-Victoire Bot kwam bij hem in Rotterdam op bezoek. U heeft opgegeven dat u weduwnaar bent, zei ze op een goed moment. Is het lang geleden dat uw vrouw is overleden? Mag 't ook een man zijn, antwoordde hij. Oh, wat een mooie man, zei ze toen ze zijn foto zag. U mag komen!

'De trouwfotograaf was een lachebek'

Op de warmste dag van september staat de deur van het Hofje van Bakenes wel open, maar meer dan een blik door het gangetje richting regentenkamer is Idsard Geijteman (67) niet gegund. Het hofje is voor bezoek gesloten.

'Ach, ik ben er al wel een paar keer eerder geweest,' zegt hij blijmoedig. Op 25 november 1977 werden er van hem en José trouwfoto's gemaakt. 'De trouwfotograaf was een lachebek en wilde in de tuin van het stadhuis de buitenreportage maken. Wij dachten 'toedeloze, we willen dat doen in het oudste hofje van Nederland.' Het regende die novemberdag, maar tussen de

buien door werd aan hun wens voldaan.

Het hofje was voor Idsard op 15 september 2020 de start van een nostalgisch fietstochtje door zijn oude stad. In 1979 verhuisde hij met vrouw en kind vanuit een gehorige flat in de Indische Buurt naar een woning met tuin in Alkmaar-Noord. 'Alkmaar was toen een overloop-gemeente. In Haarlem was destijds ook al gebrek aan

woonruimte.' Het stel kreeg er nog twee kinderen. Inmiddels heeft Idsard ook zes kleinkinderen. Zijn vrouw is helaas drie jaar terug overleden.

De Gravinnehof is een gestapeld hofje en telt met drie verdiepingen 26 woningen. Het hofje, bestemd voor vrouwen en mannen van 55 jaar en ouder, wordt beheerd door stichting Gravinnehof, die bestaat uit het Sint Jacobs Godshuis en het hofje Codde en Van Beresteyn. In 1991 werd er een architectuurwedstrijd 'Hofje van de 21ste eeuw' uitgeschreven. Uit de 198 inzendingen werd die van Dolf Floors gekozen. Zijn te kleine ontwerp heeft hij met de nodige aanpassingen overeind kunnen houden.

Teylers Hofje definitief naar Hendrick de Keyser

Directeur-bestuurder Marieke Heilbron (Elan Wonen) is opgelucht over de verkoop van het Teylers Hofje aan de in monumenten gespecialiseerde Vereniging Hendrick de Keyser op 29 december. Belangrijk voor de huidige bewoonsters is dat koop geen huur breekt.

Heilbron: 'We hebben met veel trots tien jaar voor het Teylers Hofje gezorgd. In de basis is het netjes achtergelaten, maar het hofje vraagt om meer specialistische kennis wat betreft onderhoud en restauratie. Wij achten Hendrick de Keyser (= HdeK) daarin meer deskundig dan Elan. Zij is de grootste hofjeseigenaar van Nederland.'

Voorrang

Belangrijke overweging voor Elan Wonen, die HdeK al jaren terug benaderde, was een financiële. 'Het zou onverantwoord zijn veel geld te steken in onderhoud en restauratie van dit monument. Dat is aan andere huurders moeilijk uit te leggen en past niet meer bij ons. Onze focus ligt meer op sociale huurwoningen.' Voor de huidige bewoners verandert er weinig. Heilbron: 'De rechten van de huurders blijven hetzelfde. Veel dames

vonden het bij de kennismaking, eind augustus, prettig te horen dat vrouwen boven de vijftig met een bescheiden inkomen voorrang blijven houden.'

Monumenten specialist

HdeK zet zich in voor het behoud van architectonisch of historisch belangrijke gebouwen en hun interieur. Het Teylers Hofje is daar dus in goede handen. Directeur Carlo Huijts: 'De aankoop van het hofje met zijn historisch ingerichte regentenkamer, die overigens in bezit van de Teylers Stichting blijft, onderstreept het kunsthistorische belang van het hofje en geeft het de bescherming die het verdient. De eerste klus zal één van de vier enorme zuilen in de onderdoorgang zijn. Die zuil is aan het verzakken en het terras zakt mee. Wat we ook zeker willen weten is of er waterkelders zijn. Die inzetten voor warmteopslag zou interessant zijn.'

> Waterkelders zouden gebruikt kunnen worden voor warmteopslag

Op naar de Tweede Kamer

Het moet wel erg tegenzitten wil Raymond Brood niet in de Tweede Kamer komen. De regent van Hofje Codde en van Beresteyn staat tweede op de kieslijst van 50PLUS.

> Regent Raymond Brood in gesprek met conciërge Charlotte Schreuder

Brood was actief lid van de VVD, adviseerde Tweede Kamerleden en bewindsliden, maar vond ook dat die partij te weinig oog had voor sociale zaken en kon daar geen politieke rol in spelen. Waar hij ook moeite mee heeft, is dat oudere werknemers in dit land te snel worden afgeschreven. 'Jongeren zijn goedkoper, maar ouderen hebben meer ervaring en zijn loyaler.'

Eind 2018 organiseerde Brood het symposium 'Vrij in verbondenheid' dat als doel had om het belang van woongemeenschappen voor senioren onder de aandacht te brengen van projectontwikkelaars, beleidsmakers en zorginstellingen. Eén van de manieren, meent Brood, om de kosten in de ouderenzorg beheersbaar te houden

en voldoende menskracht te hebben is veel meer hofjesachtig te gaan bouwen. 'Er zijn te weinig huizen, dat is zo. Maar door eengezinswoningen te bouwen bouw je de leegstand van de toekomst. We moeten juist voor senioren bouwen, want dan ontstaat de doorstroming en komen gezinnen aan een betaalbaar huis.'

'Een woongemeenschap hoeft niet per se een hofje met een tuin te zijn. Dat kan net zo goed een galerijflat zijn, mits daar een gemeenschappelijke ruimte is en als men maar naar elkaar wil omkijken. Kennemerhart heeft uitgerekend dat het tot € 30.000 per jaar per persoon aan zorgkosten scheelt als je in een woongemeenschap woont.'

Op naar de ZOMER

Toerisme over de grens is totaal niet meer actueel. Natuurlijk zullen er best nog stiekem mensen naar een huisje in Frankrijk rijden en andersom. Maar ook in 2021 zullen we vooral in eigen land vakantie gaan vieren.

Overigens werd de cartoon in opdracht van de redactie gemaakt naar aanleiding van de mogelijke verkoop van een Gronings hofje aan een private investeerder. Bewoners en gemeente waren hiertegen, ook omdat de nieuwe eigenaar van plan was de huisjes aan te bieden op de Airbnb-markt. De protesten hebben ertoe geleid dat de eigenaar (een wooncorporatie) kijkt of het hofje toch niet haar eigendom kan blijven, of overgedragen kan worden aan een 'publieke koper'.

Hillegommer 'Haarlemmer' van het Jaar

Vorig jaar werd de jarige Charlotte, bewoonster van Hofje Codde en Van Beresteyn, muzikaal verrast door Jeffrey Parmentier. Jeffrey die in Hillegom bekendheid geniet als DJ-DJEFF, speelde op zijn trompet 'Happy Birthday'. De Hillegomse trompettist werd begin van dit jaar winnaar van de Persoon van het Jaar-verkiezing van Haarlems Dagblad. Tijdens de lockdown trad hij regelmatig op bij verpleeghuizen.

www.hendrickdekeyser.nl

Bijzondere huizen bewaren voor de toekomst? Word lid en doe mee!

'Hendrick de Keyser' is hét nationale goede doel voor het behoud en beheer van monumenten. Ook in Haarlem en omgeving behouden wij meer dan 20 bijzondere panden voor de toekomst, waaronder onze nieuwste aanwinst het Teylers Hofje. Als lid van Vereniging Hendrick de Keyser helpt u mee met het verwerven, restaureren en openen van bijzondere huizen in Nederland. De Vereniging organiseert voor haar leden excursies, lezingen en open dagen. Natuurlijk als dit weer mogelijk is binnen de geldende corona-maatregelen. Word lid en doe mee voor slechts 30 euro per jaar!

Vereniging Hendrick de Keyser
Herengracht 172 • 1016 BP Amsterdam
020-5210630 • info@hendrickdekeyser.nl

Olga uit Hofje van Staats in het zonnetje

Zaterdag 28 november vierde Olga Arnoldt in het Hofje van Staats haar negentigste verjaardag. Ze werd door haar medebewoonsters flink in de bloemetjes gezet.

Olga woont al dertig jaar in het hofje. Ze werkte op de administratie in het oude Elisabeth Gasthuis, waar ze na haar pensioen als vrijwilliger aan verbonden is gebleven. Haar verjaardag ging ondanks corona niet onopgemerkt voorbij. Van medebewoners ontving ze bloemen en lieve kaarten. Het grootste boeket ontving ze namens het college van regenten van meneer Stuart. Ze wist er zich geen raad mee, een grote vaas van de opzichteres bracht uitkomst.

Hofgenoot Liesbeth (op de foto) vertelt dat in het hofje niets haar teveel was. Ze hield de tuin en ook haar eigen gevelplantjes fanatiek bij en iedere vrijdag poetste ze de koperen kraan van de pomp, haar eigen bel en ook die van een aantal bewoonsters.

Ramen op voethoogte?

Wat voelde hij zich belangrijk als zijn vader vroeg of hij kolen wilde halen. Hup, daar ging Willem met de kolenkit door de serre naar buiten, het donkere plaatsje over en de schuur in waar het kolenhok stond. In vroeger eeuwen werden geen ko-

len maar turf gestookt. Redacteur Willem komt al jaren in Hofje In den Groenen Tuin, maar de turfhuizen waren hem nooit opgevallen. Niet helemaal vreemd, ze bevinden zich op voethoogte. En de luiken van destijds zijn veranderd in ramen.

Werk in uitvoering

Begin december bezochten regent Jan Willemin en bewoonster Michaëla Bijlsma de werkplaats van steenhouwer Tobias Snoep in Amsterdam. Daar zagen ze dat het werk aan de grafsteen ter nagedachtenis aan overleden hofdames van Hofje In den Groenen Tuin gestaag vordert. Naar verwachting zal dit jaar de steen een plek krijgen op begraafplaats Sint Barbara. Er zal dan ook een dienst worden gehouden om de steen in te wijden.

> Tobias Snoep in zijn werkplaats

Waar is deze gevelsteen?

Met uitzicht op de zo mooi belichte trots van Haarlem, lopend over de kinderhoofdjes, wordt deze steen over het hoofd gezien. In 1577 had het huis, in wat toen de Kerkckstraet heette, als uithangteken 'De Vergulde Hand'. Ruim een eeuw verder was het ijzerwinkel 'Het Spijkervat', later veranderd in 'De Spijkermand'. Op de luifel van de winkel stond ooit dit fraaie verduidelijking: 'Om spijkers te maken begin ik vroeg. Raad eens waar men d'eerste spijker van de Grote Kerk sloeg?'

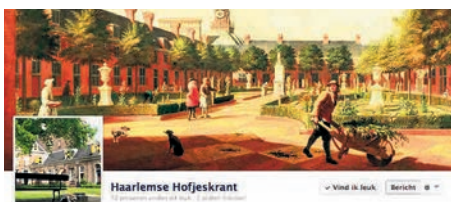
PRIJSVRAAG

Stuur uw reactie naar info@haarlemse-hofjeskrant.nl en maak kans op een VVV-bon van € 15.

Veel mensen hadden het goed, gevelsteen De Witte Hondt is te vinden op de Bake-nessergracht 36. De winnaar is Nia Hoogewerf. Gefeliciteerd.

Volg de Haarlemse Hofjeskrant op Facebook!

Voor het laatste nieuws en de laatste filmpjes!

www.facebook.com/HaarlemseHofjeskrant

Muijs

Om niets te vergeten!

Open: ma. t/m vr. van 9.00-18.00 uur
zaterdag van 10.00 - 17.00 uur
Gedempte Oude Gracht 108
Haarlem, Tel: 023 5315513
www.muyskantoor.nl

C. den Hollander b.v.
Onderhoudscombinatie
Haarlem (023) 5356812

SCHALKWIJKERSTRAAT 29 - 2033 JC - FAX: (023) 5352800

Nieuwenhuizen bv
BOUWBEDRIJF

- Verzorging aanvraag
- Nieuwbouw
- Verbouw
- Aanbouw
- Renovatiebouw
- Dakkapellen
- Badkamers
- Openhaarden

Lijnbaan 34 -36 - Heemskerk - Tel.0251-235 996
www.bouwbedrijfnieuwenhuizen.nl

Haarlemse Hofjeskrant GRATIS meenemen!

Haarlem: DekaMarkt Rijksweg 283, Rijksweg 40-42, Anthony Fokkerlaan, Eksterlaan, Meester Cornelisstraat, Schalkwijkstraat, Gedempte Oude Gracht, Amsterdamstraat, Prinses Beatrixplein, Oranjeboomstraat, Ramplaan en Floridaplein. VOMAR Da Vinciplein, Stephensonstraat en Paul Krugerkade. JUMBO Engelenburg. PLUS Rijksweg 283 en de Coop Stuyvesantplein. AH Floridaplein, Marsmanplein, Soendaplein, Drossestraat, Westergracht, Grote Houtstraat, Kruisstraat en Spoorwegstraat. VVV, Noord-Hollands Archief, Van der Pigge, Muys Kantoor & Cadeau, DEKATUIN. Bibliotheken Gasthuisstraat, Planetenlaan en Leonard Springerlaan. Heemstede: VOMAR Binnenweg, AH Blekersvaartweg, SPAR Te Winkelhof en PRIMERA De Pijp Raadhuisstraat, Bibliotheek Julianaplein. Bloemendaal: AH en Papyrus Bloemendaalseweg.

Reacties: info@haarlemse-hofjeskrant.nl
Website: www.haarlemse-hofjeskrant.nl

De Haarlemse Hofjeskrant wordt financieel gesteund door Hofje Codde & Van Beresteyn, Hofje In den Groenen Tuin en diverse fondsen.

Oplage: 6.000
Redactie: Willem Brand
Eindredactie: Paula Willems
Vormgeving: Kees Reniers
HHK 43 verschijnt mei 2021